

MIGRACIJE KAO KRIMINOLOŠKI PROBLEM: KRIMINALITET MIGRANATA – ISKUSTVA SAD

Apstrakt

U radu se analizira jedan od kriminoloških aspekata migracija – onaj koji se tiče povezanosti migracija i kriminaliteta i to u Sjedinjenim Američkim Državama. Razmatranje tog odnosa je od velikog značaja za sagledavanje stvarnih konsekvenci horizontalne pokretljivosti velikih grupa ljudi koja je poslednjih godina dobila dramatične razmere. U takvoj situaciji prirodno je da se pažnja prvo usmeri na Ameriku čija kriminološka nauka je već jedan vek najuticajnije u svetu. Srećna okolnost je i to da se ta država od svog nastanka sreće sa snažnim talasom imigracije, pa bi svako ozbiljnije proučavanje uticaja migracija na kriminalitet moralo početi njenih iskustava.

Ključne reči: *migracije, kriminalitet, dezorganizacija, kulturni sukob, etnička sukcesija*

1.Uvod

Migracije su jedna od tema kojima se savremena kriminologija intenzivno bavi i to ne samo u novije vreme. Istina, poslednjih godina to interesovanje je poraslo zbog poznatih događaja koji su bili povod i za održavanje više skupova naučnika i praktičara u našoj zemlji.² Jedan od aspekata koji bi pri svakoj analizi uzroka i, još više, društvenih efekata migracija ljudi³ trebalo imati u vidu je i kriminološki. Zato ćemo u ovom radu izbeći načelna terminološka pojašnjenja i odmah izložiti problematiku iz ugla te nauke.

¹ Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu; e-mail: ignjat@ius.bg.ac.rs

² U tom nizu, posebno mesto ima Konferencija “Migracije: pravni, bezbednosni, demografski i socio-ekonomski problemi” koja je u Beogradu održana od 5-6. decembra 2015. godine.

³ Ovde će biti reči o migracijama ljudi (jer se ovaj izraz koristi i za seobe životinjskih vrsta koje se odvijaju iz različitih uzroka –v. www.dictionary.com).

2. Migracije i kriminologija

Pre svega, potrebno je odmah objasniti kako se pojam „migracije“ shvata u kriminologiji. Već više od dve decenije u našoj literaturi istaknut je stav da za potrebe ove nauke navedeni pojam treba odrediti kao „*seobu većeg broja ljudi iz jednog socio-kulturnog ambijenta u drugi, obično iz ekonomskih razloga*“⁴. Ne ulazeći ovde u moguća ograničenja do kojih usvajanje ove definicije može dovesti,⁵ ni činjenicu da se u njoj ne pominje trajanje,⁶ možda bi trebalo istaći da je potencijalno najranjiviji deo definicije insistiranje da su za kriminologiju od značaja samo one promene mesta boravka koje podrazumevaju i promenu socio-kulturnog ambijenta. Dalje izlaganje će pokazati koliko je takav stav osnovan.

Migranti su višestruko interesantni za kriminologiju. Bilo da se oni pojavljuju kao učinioci ili žrtve kriminalnih dela. Ovu okolnost ne smemo izgubiti iz vida ni u jednoj situaciji u kojoj razmatramo delovanje ove kategorije lica. Jer, te uloge učinilaca – žrtava u ovom slučaju je teško omeđiti. To je još jedan argument više za uklapanje saznanja učenja o žrtvama (viktinologije) u kriminologiju kao jedinstvenu nauku, onako kako ju je zamišljao poznati nemački kriminolog Arman Mergen⁷.

Izlaganje o migracijama traži višedimenzionalni pristup i svestrano sagledavanje iz ugla brojnih drugih nauka (demografije, sociologije, prava, psihologije, ali i ekonomije, politikologije i srodnih). Sa druge strane, u ovakvom radu ne mogu se obraditi ni svi kriminološki aspekti migracija. Zbog toga ćemo se u nastavku koncentrisati samo na „kriminalitet migranata“ i to u Sjedinjenim Američkim Državama. Objašnjenje zašto se baš fokusiramo na njih je jednostavno i svodi se na nekoliko razloga:

- 1) svorili su je imigranti - Thomas Bernard sa saradnicima⁸ naglašava da je „istorija Amerike proces zauzimanja, dominacije i sukcesije Evropljana teritorije koju su pre toga zauzimali prastanovnici“;

⁴ Đ. Ignjatović, *Kriminologija*, 2. izd., Beograd 1992, 172.

⁵ Treba primetiti da se njome ne isključuju drugi mogući uzroci migracija, ali da oni ekonomski imaju poseban značaj govori i jedan podatak koji ne treba smetnuti sa uma. Čak i kada se radi o prisilnim izmeštanjima stanovništva sa prostora na kojima su do tada živeli (zbog ratnih dejstava, npr.) izbeglice pokazuju želju ne samo da napuste mesta na kojima im je opstanak ugrožen, nego najčešće jasno ističu želju da se nađu u zemljama koje im mogu ponuditi najbolje životne uslove. Na ovaj način razmišlja i Dario Melossi u jednom novijem radu u kome konstatuje da iskustva SAD i Evrope ukazuju „da kod migracija centralnu ulogu imaju ekonomski faktori“ (D. Melossi, *Crime, Punishment and Migration*, Los Angeles 2015, 78).

⁶ Jer se podrazumeva da se ovde ne radi o povremenim i privremenim seobama stanovništva, sezonskim i dnevnim kretanjima -v. B. Đurđev, Migracije –in: *Sociološki rečnik* (A. Mimica, M. Bogdanović eds.), Beograd, 2007

⁷ A. Mergen, *Die Kriminologie*, München 1978.

⁸ T. Bernard, J. Snipes, A. Gerould, *Vold's Theoretical Criminology*, New York 2010., 135

- 2) od tada do danas SAD važe za jednu od najpoželjnijih destinacija imigranata iz celog sveta;
- 3) američka kriminologija je već decenijama najuticajnija u svetu.

3. Kriminalitet migranata u SAD

3.1. Rani radovi

Jedan od savremenih kriminologa koji spada u najbolje poznavaoce ove problematike - Dario Melossi⁹ - piše da je još u drugoj polovini XIX veka Cesare Lombroso smatrao da migranti imaju posebno mesto u kriminologiji. Ovaj italijanski lekar, osnivač kriminologije, u četvrtom delu svoje knjige poznate knjige *L'uomo delinquente* naslovljenom kao „Etiologija zločina - gustina naseljenosti, alkoholizam, blagostanje i religioznost“ navodi da „statistika u SAD ukazuje na visoke stope kriminaliteta među imigrantima, a posebno onim iz Italije i Irske ... od 49.000 uhapšenih u Njujorku, 32.000 otpada na imigrante¹⁰

Ovo gledište dugo je dominiralo u kriminologiji, naročito u SAD koje su početkom XX veka bile izložene talasu imigranata iz inostranstva, ali i internoj migraciji. Taj proces je posebno bio izražen u Čikagu koji je za sve istraživače postao velika 'kriminološka laboratorija pod otvorenim nebom'. Podaci govore da je u tom gradu 1833. živelo 4.100 ljudi, da bi se broj stanovnika 1890. popeo na preko milion, a 1910. je iznosio dva miliona. Među doseljenicima su se, pored imigranata iz čitavog sveta, po brojnosti naročito isticali oslobođeni Crnci iz južnih država. Kako navodi John Tierney¹¹, mnoštvo različitih društvenih grupa koncentrisanih na relativno malom prostoru stvorilo je „urbanu džunglu“ u kojoj su sve negativne društvene pojave cvetale.

Prvo uticajnije proučavanje imigranata delo je dvojice autora. U delu o poljskim seljacima imigrantima u SAD koje objavljeno u nekoliko tomova u periodu 1918-1920. Amerikanac William Thomas i Poljak Florian Znaniecki su primenom originalnog metoda koji je predstavljao kombinaciju dokumentacione analize¹² i prve primene

⁹ D.Melossi, 1

¹⁰ C.Lombroso, *Criminal Man* (translation), Durham 2006., 316-7. Ovdje je citiran prevod Lombrosovog dela na engleski čije treće izdanje je publikovano 2006. godine

¹¹ J.Tierney, *Criminology- Theory & Context*, London 1996., 75

¹² Kako bi rekonstruisali način na koji su živeli, autori su analizirali pisma, autobiografije, tekstove u lokalnim novinama, spiskove članova crkvenih opština, policijske i sudske zapisnike i sve druge dokumente koje su mogli naći u zasotavštini poljskih seljaka koji su se nastanili u SAD.

metoda životne istorije¹³ došli do zanimljivih saznanja o tome kako su se ti ljudi prilagođavali novoj urbanoj sredini i industrijskom radu. Potekli iz sredina u kojima je tradicionalni život u zajednici podrazumevao, porodičnu koheziju, uzajamno pomaganje i osećaj odgovornosti za druge, oni su se našli u situaciji da navedene vrednosti zamenjuje individualizam, što vodi u porodične razmirice, decu je sve teže kontrolisati. Primarne grupe se raspadaju, menja se i tip nedozvoljenih dela koja vrše njihovi pripadnici. Ranije, kada se radi o ubistvima, lišavani su života članovi porodice ili učiniocima bliska lica, sada su žrtve

... lica sa kojima nema internog sukoba – to su neki drugi ljudi koji ne pripadaju njihovoj porodici, zajednici ili čak rasi... U sredinu u kojoj nema poverenja, gde dominira osećanje ugroženosti nije jednostavno osloboditi se stalnog osećaja da vam pretili neko zlo ili čak zločin. Nepoverenje nije strano ljudima sa sela koji su vekovima živeli u kulturnoj izolaciji i u sredini koju karakteriše društvena suborinacija. I ranije su njihove zajednice bile izložene neočekivanim društvenim nevoljama na čije uzroke nisu mogle da utiču, ali su one – a naročito ponižavanje – bili drugačiji i nisu doveli do neprijateljskog odnosa. To može biti objašnjenje za zločine koje ćemo navesti ...¹⁴.

Važan je i zaključak autora da ono što je kasnije u društvenim naukama nazvano *akulturacija* (proces u kome se kultura jedne zajednice menja u kontaktu sa drugom)¹⁵ kod proučavane populacije nije potpuno uspeła. Kako navodi Giulia Sinatti, Thomas i Znaniecki su utvrdili da su oni pre bili „Amero – Poljaci“, nego „pravi Amerikanci“. Osim toga, ovi autori su dali definicije i nekih od ključnih kategorija na koje su američkoj kriminologiji bile neka vrsta orijentira za dalja istraživanja. U četvrtom tomu svoje knjige oni određuju pojam *društvene dezorganizacije* (kao „opadanje uticaja postojećih društvenih pravila na pojedince ili grupe ljudi“) i *dezorganizacije zajednice* (kao „raspad društvenih uverenja i solidarnosti članova“)¹⁶.

Značaj ove monografije, iako su mnogi autori (kako će se to videti i iz izlaganja koje sledi) usvajali navedne definicije i stavove koje u zastupali Thomas i Znaniecki, dugo vremena je u američkoj literaturi bio blago rečeno zanemaren. Skoro da se izbegavalo da se pomene iako je bilo jasno da i na metodološkom planu i u pogledu razvoja jedne originalne grane

¹³ Giulia Sinatti navodi niz autora koji smatraju da su ova dvojica kriminologa po prvi put ukazali na mogućnost i domete primene kvalitativnih metoda u svojoj nauci, (G.Sinatti, *The Polish Peasant Revisited*, *Sociologica*, n° 2, 2008).

¹⁴ W.Thomas, F.Znaniecki, *The Polish peasant in Europe and America: monograph of an immigrant group*, Vol V, Chicago 1920., 277

¹⁵ -v. N.Abercrombie, S.Hill, B.Turner, *Dictionary of Sociology*, Harmondsworth 1986., 13

¹⁶ W.Thomas, F.Znaniecki, 2;48

sociologije (tek nekoliko decenija kasnije Hylton Madge /1962/ ističe da su ovim svojim radom dvojica autora stvorili posebnu 'sociologiju migracija') ona imala ogroman značaj¹⁷. Nije jednostavno pronaći razloge zašto je ovo delo u kasnijoj američkoj kriminološkoj literaturi bilo skrajnuto.¹⁸

Zato izgleda da su temelje prve „prave“ američke kriminološke škole – Čikaške – postavili Robert Park, Ernest Burgess i Roderick McKenzie u knjizi *Grad* (1925.) u kojoj su proučavali ekološku organizaciju grada koja podrazumeva ne samo prostornu ekonomsku povezanost i postojanje određene – tom tipu naselja odgovarajuće – kulture, kakva postoji na primer u delovima Čikaga poput „Male Italije“ u kojoj su u to vreme tradicionalno živeli imigranti italijanskog porekla¹⁹. U takvim naseljima postoji određeni tip organizacije socijalnog života i normi koje regulišu međuljudske odnose. Te norme često se razlikuju od pravila formalno pravnog sistema, ali i u odnosu na druge zajednice koje postoje u američkim gradovima.²⁰

Ove ideje razradio je Burgess koji je podelio urbano područje Čikaga na pet zona, a za naše izlaganje od posebnog značaja je druga (II ili „zona tranzicije“) koja se nalazi odmah pored centralnog poslovnog dela („loop“); u njoj se nalaze i pripadnici društvenih grupa koje se nalaze na donjem delu društvene lestvice (sirotinja) u koje se svrstavaju i imigranti²¹. Oni nastoje da se nađu u trećoj (III) zoni u kojoj u pristojnijim uslovima žive sa svojim porodicama radnici koji su uspeli da izađu iz zone II.²²

Cliford Shaw i Henry McKay odlučili da provere da li je stopa kriminaliteta u zoni tranzicije zaista najviša. Višegodišnjim istraživanjem²³ u kome su analizirali činjenice koji su se odnosile na period od 65 godina,²⁴ ova dvojica autora došli su do zaključka da su ne samo kriminalitet, nego i druge socijalno patološke – devijantne – pojave (alkoholizam, prostitucija,

¹⁷ H.Madge, *The Origins of Scientific Sociology*, New York 1962.

¹⁸ Moguće je da je jedan od razloga bio politički – William Thomas (1863-1947) je 1918. izgubio mesto profesora na Čikaškom Univerzitetu posle hapšenja od strane FBI čiji razlozi nisu do danas razjašnjeni (možda to ima veze sa činjenicom da je deo studija proveo u Nemačkoj – u Getingenu i Berlinu). Posle toga, univerzitetski izdavač u Čikagu odbija da izda treći i naredne tomove knjige *Polish Paesant*, pa je to učinila jedna mala kompanija iz Bostona.

¹⁹ R.Park, E.Burgess, R.McKenzie, *The City*, Chicago 1925., 3

²⁰ Autori navode da takve rezidencijalne enklave postoje i drugim urbanim zajednicama: u San Francisku i Njujorku („Čajna taun“), Bostonu („Bruklin“)..., R.Park, E.Burgess, R.McKenzie, 10.

²¹ R.Lilly, F.Cullen, R.Ball, *Criminological Theory- Context and Consequences*, 4th ed., Thousand Oaks, 2007., 37

²² Bernard sa saradnicima navodi da je Burgess pokazao kako su se jevrejski imigranti po dolasku u Čikago prvo našli u zoni II, da bi vremenom većina njih prešla u zonu III, a samo neki u još poželjnije zone IV i V., T.Bernard, J.Snipes, A.Gerould, 125

²³ Koje je započeto tridesetih godina XX veka, a njegovi rezultati objavljeni skoro dve decenije kasnije; C.Shaw, H.McKey, *Juvenile Delinquency and Urban Areas*, Chicago 1942. (deo ovog rada preveden je -u: Đ.Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 244 et seq.)

²⁴ Naročita pažnja posvećena je podacima koje su sadržale evidencije čikaških sudova za maloletnike.

samoubistva,²⁵ ...) najzastupljenije u toj 'prelaznoj zoni u kojoj dobar deo stanovništva čine doseljenici. Njihov sastav se vremenom menjao: godine 1884. čak 90% populacije smeštene u zoni II činili su Nemci, Englezi, Škotlandani i Skandinavci, dok su oko 1930. godine Česi, Italijani, Sloveni (Poljaci, Jugosloveni i drugi) činili 85%.²⁶

Jedna od teza ovih autora bila je da su 'loša gradska područja' mesta gde postoji rivalitet između devijantnih i konvencionalnih vrednosti. To stanje samo je jedan od indikatora društvene dezorganizacije koju neki autori smatraju ključnom za objašnjenje porasta stope kriminaliteta u sredinama koje karakteriše etnička i rasna heterogenost. Među njima posebno mesto zauzimaju Mabel Elliott i Francis Merrill koji su 1934. objavili poznato delo *Socijalna dezorganizacija*²⁷ u kome su se posebno pozabavili problemom migracija kao jednim od generatora dezorganizacije društva. Njih izaziva istovremeno dejstvo suprotnih činilaca – onih koji lice teraju (e. 'push') iz jednog ambijenta i onih koji ga vuku ka (e. 'pull') drugačijoj sredini. Sama promena vodi moderne migrante u stanje 'kulturnog šoka' – jer oni ne mogu u novoj sredini koristiti kulturni obrazac iz sredine iz koje potiču, niti mogu usvojiti kulturu u sredini u koju su stigli. U ovakvoj situaciji nalaze se kako oni koji su napustili Evropu i našli se u Novom svetu, tako i migranti koji su prešli iz sela u grad i raseljena lica koja su ratna dejstva naterala da napuste svoje države²⁸. Svi oni suočavaju se sa mnoštvom problema – od porodične, preko ekonomske – do religiozne dezorganizacije; zbog toga se jedan broj takvih lica opredeljuje za kriminalno ponašanje, a nešto manji broj bira samoubistvo.

Drugi značajan pravac koji se u kriminologiji naslonio na izučavanja koja su vršili Shaw i McKay bilo je učenje o diferencijalnoj asocijaciji (različitom povezivanju) koje je razvio Edwin Sutherland. Ovaj čikaški naučnik je u jednom od svojih prvih radova zaključio da siromaštvo u modernim društvima dovodi do segregacije u grupe koje pristaju na slabo plaćene poslove, izolovanost od kulturnih uticaja i izloženost degradirajućim uticajima. Melossi navodi njegove reči²⁹:

²⁵ Marshall Clinard i Robert Meier skoro vek kasnije takođe dovode u vezu migracije i samoubistvo i pozivaju se na rezultate do kojih je došao Steven Stack po njima, stope migracije i samoubistva su u korelaciji; Stack S. Suicide- A Decade Review of the Sociological Literature, *Deviant Behavior*, n° 4, 1982.

²⁶ Vesrovatno je da se radi o lapsusu kaada Thomas Bernard sa saradnicima bukvalno navodi ...“Česi, Italijani, Poljaci, Sloveni i drugi“ – kao da Česi i Poljaci nisu Sloveni?; T.Bernard, J.Snipes, A.Gerould, 137

²⁷ Bilo nam je dostupno treće izdanje ove knjige - M.Elliot, F.Merrill, *Social Disorganization*, 3rd ed., New York 1950.

²⁸ M.Elliot, F.Merrill, 578

²⁹ D.Melossi, 40

Siromaštvo istovremeno znači nizak društveni status u kome se malo šta ima izgubiti, poštovanje i inače ne uživaju, malo se čime mogu ponositi ... stambene prilike su loše, žive u naseljima bez kanalizacije, poželjne društvene institucije su daleko ... roditelji su odsutni i na poslu, o deci nema ko da se brine ... ona su izolovana od kulturnih uticaja i izložena su antidruštvenim podsticajima. Istovremeno, slike bogatstva ih zapljuskuju iz izloga prodavnica i sa ulica izazivajući zavist i mržnju prema bogatima koja je povezana sa osećanjem da su prikraćeni u mnogo čemu jer ne mogu da zadovolje ni svoje elementarne potrebe. Siromaštvo navodi ljude da krađu i prostituišu se ako žele da izbegnu glad... Više bi trebalo da nas čudi kako malo siromašnih ljudi se opredeljuje za zločin od toga koliko ih je sa druge strane zakona³⁰.

Čini se, ipak, da je najznačajniji doprinos pokušaju da se objasni kriminalitet migranata u američkim krivičnim naukama u prvoj plovini XX veka dao jedan kriminolog švedskog porekla – Thorsten Sellin. Podsticaj za njegova razmišljanja bila su zapažanja niza naučnika da između normi i vrednosti kulture koja je karakteristična za sredinu u koju se naseljavaju i one koju su migranti doneli iz „starog kraja“ postoji nesaglasnost, čak sukob. Neko je trebalo da odgovori na pitanje može li se ta činjenica povezati sa kriminalitetom migranata. Potencijalno, postojale su dve mogućnosti: prva, da je njihova kriminalna aktivnost plod sukoba do kultura nastalog pri susretu imigranata sa američkim načinom života; druga – da ovaj uticaj nastaje kasnije, kada ova lica budu asimilovana što bi trebalo da znači da poznaju normativni sistem u koji su došli, ali ga ne prihvataju i nastavljaju da se ponašaju po pravilima svojih predaka³¹.

U svom poznatom izveštaju pod nazivom *Sukob kultura i kriminalitet* koji je 1938. podneo Potkomitetu za delinkvenciju Saveta za istraživanje u društvenim naukama³² Sellin je pokušao da odgovori na ova pitanja. On ukazuje da

³⁰ E. Sutherland, *Criminology*, Philadelphia 1924., 170

³¹ C.Goff, T.Sellin, Culture Conflict and Crime –in: *Encyclopedia of Criminological Theory* (Cullen F., Wilcox P., eds.), Los Angeles 2010., 823

³² U literaturi Colin Goff se može naći podatak da su članovi Saveta 1935. u sastav kooptirali Sellina i Sutherlanda kako bi razjasnili pitanje koliko sukob kultura utiče na vršenje zločina. To je bilo vreme kada je Sutherland stvarao svoju teoriju diferencijalne asocijacije, dok se Sellin prevashodno bavio problemima razvoja kriminologije kao nauke. Posao su započeli zajedno, ali je zanimljivo da je kao jedini autor Izveštaja prezentovanog 1938. godine potpisan Thorsten Sellin; C.Goff, T.Sellin, Culture Conflict and Crime –in: *Encyclopedia of Criminological Theory* (Cullen F., Wilcox P., eds.), Los Angeles 2010., 823. Tu činjenicu navodi i Milutinović u svom udžbeniku; M.Milutinović, *Kriminologija*, Beograd 1990., 133

... postoje društvene grupe sa sistemima normi ponašanja koje ih, zbog razlika u načinu života i društvenih vrednosti koje su ove grupe razvile, razdvajaju od ostalih grupa u mnogo, ili najvećem broju karakteristika. Možemo očekivati konflikte normi kada se seoski stanovnik preseli u grad, ...(a još više) kada se čovek iz korzikanskih planina spusti u niže delove istočnog Njujorka! Konflikti kultura su neizbežni kada norme jedne kulturne ili subkulturne oblasti migriraju ili dođu u dodir sa normama neke druge ... Sukobi između normi divergentnih kulturnih kodeksa mogu se javiti: 1) kada se ovi kodeksi sukobe na granici susednih kulturnih oblasti; 2) kada se, kao što može biti slučaj sa pravnim normama, zakon jedne kulturne grupe protegne preko granice na teritoriju druge; ili 3) kada se pripadnici jedne kulturne grupe presele u drugu³³.

Kasnije je objavljena istoimena knjiga u kojoj Sellin (u delu koji nosi naziv *Imigranti i naše pravo*) naglašava da je veoma raširen stav kako su migranti u značajnoj meri odgovorni za visoku stopu kriminaliteta u Americi³⁴. Više autora pisalo je o kriminalitetu tih grupa, ali je očigledno da su njihova gledišta zasnovana na neadekvatnim podacima. Pretpostavka za donošenje bilo kakvih zaključaka su pouzdane činjenice o američkoj populaciji i stanju kriminaliteta koje bi trebalo da nam pruže kriminalne statistike. Kada se radi o prvoj grupi podataka, suočavamo se, naglašava Sellin, sa nedovoljno preciznim kategorijama – ako kažemo da se radi o „grupi Rusa“ to mogu biti pripadnici različitih etničkih grupa – od Rusa, preko Jevreja, ali i pripadnika brojnih drugih naroda koji su živeli na teritoriji tadašnjeg SSSR,³⁵ kada se radi o ovoj drugoj,

Sellin je, kao odličan poznavalac dometa i svih nedostataka kriminalne statistike, svoje rezerve u odnosu na njih izložio u više tekstova. Nevalidnost ovih statistika, smatra on, kreće se u oba pravca - s jedne strane, u tim evidencijama se zbog onoga što se u literaturi danas naziva *'rasno / etničko profilisanje'*³⁶ mogu naći i imigranti koji nisu izvršili krivično delo, ali ih istražni organi rutinski označavaju kao takve. S druge strane, Sellin ukazuje da je najveći broj krivičnih dela kod kojih su akteri

³³ T.Sellin, *Culture Conflict and Crime*, New York, 1938., 63 (deo ovog rada preveden je u: Đ.Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 249 et seq.)

³⁴ T.Sellin (1938), 70 et seq.

³⁵ Slična je situacija bila i sa Čehoslovačkom ili tadašnjom SFR Jugoslavijom (s tim što Sellin ovu drugu ne pominje).

³⁶ Radi se o predrasudi koja upućuje policiju da učinioce nerasvetljenih krivičnih dela (naročito najtežih) traže među pripadnicima određenih rasnih / etničkih grupa; za rasno profilisanje -v. H.Greene, *Race and Crime –in: Critical Issues in Crime and Justice: Thought, Policy and Practice* (Maguire M., Okada D., eds.), Los Angeles 2011.; S. Gabbidon, H. Greene, *Race and Crime*, 2nd ed., Los Angeles 2009.

imigranti nepoznat organima gonjenja jer oni takve stvari rešavaju izvan sistema krivične pravde.³⁷

On navodi i rezultate koje je objavila posebna Komisija (*Wickersham Commission*) a odnose se na poređenje stope kriminaliteta između lica rođenih u Evropi sa Belcima koji su na svet došli u Americi. U tu analizu uključeni su rezultati četiri istraživanja: (1) stopa uhapšenih lica koje je policija privela lokalnim sudovima u 31 gradu 1929. i 1930. godine – uzorak preko 100.000; (2) stopa punoletnih lica koja su 1929. uhapšena i optužena za krivična dela i teže prekršaje u Njujorku; (3) podatke o stopama muškaraca starijih od 20 godina koji su u periodu 1925-1929. optuženi za krivična dela u Čikagu; i (4) stope lica starijih od 15 godina koja su optužena za šest najtežih krivičnih dela devet gradova iste godine.

Tabelarni prikaz prvog istraživanja (1) pokazuje da Grci i Litvanci imaju višu stopu od rođenih Amerikanaca (koji su trećem mestu)³⁸. U drugoj tabeli (2) samo su Grci bili ispred u SAD rođenih Belaca; u trećoj (3) nijedna grupa imogranata nije imala višu stopu, dok su u poslednjoj (4) iznad „starosedelaca“ našli Italijani i Litvanci.³⁹ ...

Metodologiji kojom su podaci prikupljeni i prikazani može se, smatra Sellin,⁴⁰ zameriti dosta toga:

- evidencije nisu potpuno uporedne jer je u onima označenim sa (1) i (3) stopa utvrđena u odnosu na 10.000 lica, dok je u ostale dve ona – kako je u kriminologiji inače uobičajeno - izračunata u odnosu na 100.000;
- uzrast lica nije određen na isti način, kao ni njihov pol;
- ni kriterijum razvrstavanja – tip delikata, ni teritorija za koju su podaci prikupljeni – ne poklapaju se;
- najzad, postavlja se pitanje zašto su u analizu uključeni samo imigranti iz Evrope? Utoliko pre što iz tabele⁴¹ proizlazi da dve kategorije lica rođenih van SAD svrstane u rubrike „Meksikanci“ i „ostali“ imaju višestruko više

³⁷ T.Sellin (1938), 63. Tu se on poziva na dve studije: onu čiji autor je William Smith /1937/ koji je ukazao da japanski imigranti sporove, uključujući i dela koja spadaju u krivična, rešavaju između sebe jer smatraju da je to bolji način održavanja slike koju drugi imaju o njima; autor drugog rada je Sophia Moses /1936/ koja je istu pojavu uočila u getima Njujorka; S.Moses, *Can Delinquency be Measured?* New York 1936.

³⁸ Interesantno je da su se na šestom (posle Poljaka i Italijana) nalazili Jugosloveni.

³⁹ Jugosloveni su se ovde našli na 11. mestu (iza Grka, Poljaka, Austrijanaca, Francuza, Rusa, Kanađana i Britanaca).

⁴⁰ On se inače u literaturi smatra jednim od najboljih poznavalaca dometa i ograničenosti primene statističkih metoda. J. Pinatel, T. Sellin an the Principal Trends in Modern Criminology –in: *Crime and Culture –Essays in Honor of Thorsten Sellin* (Wolfgang M. ed.), New York 1968., 7

⁴¹ U njoj se nalaze stope (izračunate na 100.000) lica starijih od 18 godina koje su u državi Njujork uhapšena i optužena za teža krivična dela 1929. godine.

stope kod više krivičnih dela (što se može videti iz podataka prikazanih u sledećoj Tabeli

Vrsta dela	Rođeni Amerikanci	Meksikanci	„ostali“	Evropljani sa max. stopom
razbojništvo	36	200	40	11 (Francuzi)
teška telesna povreda	57	521	162	233 (Grci)
provalna krađa	55	361	50	36 (Litvanči)
krađa	53	161	94	102 (Grci)
krađa automobila	38	80	23	12 (Skandinavci)

Tabela 1.

I pored svega rečenog, Sellin smatra da se iz postojećih činjenica ipak mogu izvesti dva zaključka: prvi je da grupe imigranata iz Evrope ne pokazuju isti nivo sklonosti za vršenje krivičnih dela, kao i da njihovo učešće u određenim tipovima kriminalne aktivnosti varira; i drugi je da kriminalitet imigranata ne predstavlja poseban problem, bar kod migranata 'prve generacije'.

Kada se radi o njihovim potomcima – 'druga generacija' – Sellin ukazuje na rezultate istraživanja sprovedenih u Detroitu i Bafalu iz kojih se da zaključiti da su u ovom drugom gradu potomci deseljenika skloniji vršenju silovanja, razbojništva, krađa (provalnih, 'običnih' i automobila), ilegalnom kockanju, nanošenju teških i lakših telesnih povreda, i kršenju propisa o distribuciji alkoholnih pića (Prohibicija). U Detroitu, sa druge strane, bili su skloniji vršenju razbojništava, provalnih krađa i delima protiv porodice.

Godine 1933., Statistički biro SAD u nastojanju da utvrdi stopu zatvorenika u federalnim i državnim zavodima poslao je tim ustanovama upit radi utvrđivanja zemlje rođenja roditelja lica lišenih slobode. Podaci su se odnosili na 1930. godinu i odgovorili su zavodi iz 26 država obuhvatajući oko 90% populacije koja je u njima smeštena. Samo u devet država stopa van SAD rođenih bila je viša od one zabeležene za „rođene Amerikance“. Kada se radi o odnosu roditelji – deca imigranti, samo u jednoj državi – Arkanzasu – je konstatovana viša stopa kod roditelja u odnosu na njihove potomke. To je i logično kada se ima u vidu da pripadnici 'druge generacije' ne pripadaju više kulturi svojih roditelja, a nemaju mogućnost da dostignu željeni društveno-ekonomski položaj zbog neadekvatnog obrazovanja, bednih uslova života i porodične situacije koju karakteriše dezorganizacija. Zato su često nezaposleni ili rade slabo plaćene poslove. Takva situacija, a ne poreklo, vodi ove mlade

ljude po pravilu u vršenje kažnjivih dela.⁴² Zbog toga su i pripadnici prve generacije Italijana bili najčešće osuđeni za nasilnička dela,⁴³ dok su njihovi potomci češće bili osuđeni za imovinske delikte (uglavnom krađe)⁴⁴.

U američkoj literaturi bilo je i pokušaja da se različito učešće imigranata u kriminalnim aktivnostima objasni polazeći od rasnih činilaca. Tako je bilo gledišta po kojima su niže stope „starih doseljenika“ objašnjavane njihovim nordijskim poreklom, za razliku od „novih“ koji su dominantno poticali iz Mediterana („Mediteranska rasa“). Sellin ih odbacuje i smatra da krivična dela koja vrše migranti treba dovesti u vezu sa sledećim činiocima: 1. sukob pravila ponašanja koja postoje u 'staroj' (onoj iz koje potiču) i 'novoj' (one u kojoj su se našli) kulturi; ili 2. prelazak iz ruralnog u urbano okruženje; 3) napuštanje dobro organizovanog homogenog društva i dolazak u dezorganizovano i heterogeno⁴⁵.

Uticaj koji je Sellin ostvario na kriminološko objašnjenje migracija je neosporan. Marvin Wolfgang smatra knjigu *Sukob kultura i kriminalitet* najuticajnijim teorijskim delom u periodu od trideset godina koje su sledile njenom objavljivanju.⁴⁶ Istini za volju treba pomenuti da je u periodu koji je sledio došlo do povremenog opadanja talasa migranata,⁴⁸ a sa tim je u tim periodima interesovanje za ovu temu u američkoj literaturi počelo da se fokusira na neka nova pitanja i traži nova objašnjenja.

Sledeći poznati američki kriminolog koji je doprineo objašnjenju kriminaliteta migranata (i svih ostalih ljudi na nižim položajima na društvenoj lestvici) bio je Robert King Merton. On tvrdi da je najčešći uzrok opredeljenja tih ljudi za vršenje krivičnih dela u neskladu od društva nametnutog cilja (bogatstvo) i (ne)dostupnost sredstava da se do tog cilja dođe na legitiman način. Takvo stanje dovodi do najčešćeg

⁴² Tu tezu koju je istakao Harold Ross, a prihvataju je i Eleanor Glueck i Sellin. H.Ross, *Crime and the Native-Born Sons of European Immigrants*, *Journal of Criminal Law and Criminology*, n° 2, 1937.; E.Glueck, *Culture Conflict and Delinquency*, *Mental Hygiene*, n° 1, 1937.

⁴³ Rezultati istraživanja koja je sproveo Holmes Stoffler /1935/ pokazuju da se često radilo o ubistvima pri svađama alkoholisanih aktera, posle bračnih i porodičnih razmirica, bračnog neverstva i radi zaštite časti porodice.

⁴⁴ T.Sellin (1938), 98

⁴⁵ T.Sellin (1938), 85

⁴⁶ M.Wolfgang, Preface –in: *Crime and Culture –Essays in Honor of Thorsten Sellin* (Wolfgang M. ed.), New York 1968., viii

⁴⁷ Pinatel navodi jednu interesantnu činjenicu: Sellin, koji je u jednom od ranih radova istakao kasnije dosta citiranu konstataciju „kriminolog je kralj bez kraljevstva“ završio je kao predsednik Međunarodnog udruženja za kriminologiju i borac za njenu komstituisanje kao jedinstvene i samostalne i nezavisne discipline koja na naučni način proučava kriminalni fenomen (J.Pinatel (1968), 8). Očigledno je da je na njega u tom pogledu veliki uticaj izvršio velikan kriminologije Enrico Ferri kome je Sellin posvetio poseban rad u knjizi *Pioniri kriminologije*; T.Sellin, Enrico Ferri –in: *Peoneers in Criminology* (Mennheim H. ed.), London 1960.

⁴⁸ -v. podatke o tome u: M.Elliot, F.Merrill, 587

oblika devijantnog ponašanja koje Merton naziva „inovacija“ – logika je, najjednostavnije govoreći, sledeća: ako je cilj obogatiti se, u situaciji kada ga ne mogu postići na legalan način, ostaje mi mogućnost da ga postignem vršenjem krivičnih dela⁴⁹.

3.2. Period posle II svetskog rata

Drugi svetski rat doneo je masovne migracije koje su bile posledice ratnih dejstava i relaizacije politike istrebljenja pojedinih naroda i rasnih grupa. Neki od njihovih pripadnika našli su se u SAD i to je dalo novi impuls pokušajima objašnjenja uticaja horizontalne (prostorne) pokretljivosti ljudi na njihovo kriminalno ponašanje. Doprinos su dali predstavnici više teorijskih orijentacija od diferencijalne asocijacije, preko teorija o kulturama, o gangovima delinkvenata, interakcionizma i etiketiranja i drugih.

Prvo će biti reći o autoru koji je već pomnjan. U pitanju je Edwin Sutherland koji je u kasnijim radovima pokušao da objasni zašto se neki pojedinci koji žive u sredinama koje karakteriše društvena dezorganizacija ponašaju konformistički, a drugi protivzakonito. U poznatom radu *Principi kriminologije* /1947/ dolazi do nekoliko osnovnih stavova koji se mogu svesti na nekoliko osnovnih: 1) kriminalno ponašanje se uči; 2) učenje se odvija u interakciji (međudelovanju) sa drugim licima u procesu komunikacije; 3) učenja kriminalnog ponašanja vrši se unutar bliskih personalnih grupa; 4) učenje kriminalnog ponašanja obuhvata: a. tehnike vršenja zločina i b. specifično usmerenje motiva, energije, racionalizacije i stavova. 5) to usmeravanje uči se iz doživljavanja pravnih pravila kao povoljnih ili nepovoljnih; 6) pojedinac postaje delinkvent zbog jačeg uticaja stavova u prilog kršenja zakona u odnosu na shvatanja koja govore protiv; 7) diferencijalne asocijacije mogu se razlikovati po frekvenciji, trajanju, prioritetu i intenzitetu; 8) proces učenja kriminalnog ponašanja putem asocijacije sa kriminalnim i antikriminalnim obrascima obuhvata sve mehanizme koji su uključeni u bilo koje drugo učenje; i 9) iako je kriminalno ponašanje izraz opštih potreba i vrednosti, ono njima ne može biti objašnjeno pošto je i nekriminalno ponašanje izraz istih potreba i vrednosti. Najjednostavnije govoreći, lica iz dezorganizovanih sredina opredeljuju se za kriminalno ponašanje zbog povezivanja sa kriminalnim uzorima u tom ambijentu koje je mnogo intenzivnije od povezivanja sa konformistima.

U petom izdanju ove knjige (koautor je Donald Cressey), Edwin Sutherland se suprotstavlja autorima koji su tvrdili da je u periodu intenzivnog useljavanja u SAD migracija bila najznačajniji kriminogeni

⁴⁹ R.Merton, Social structure and anomie, *American Sociological Review*, n° 3 1938., 672 (deo ovog rada preveden je -u: Đ.Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 280 et seq.)

faktor u toj zemlji. On tvrdi da su migranti pristigli u Novi svet relativno izolovana grupa koju karakteriše dosta niska stopa kriminaliteta. Za razliku od njihovih potomaka iz druge generacije kod kojih je zabeležena viša stopa⁵⁰, na njih se u potpunosti mogu primeniti Sutherlandove skoro pesničke konstatacije o delovanju siromaštva na opredeljenje za kriminalno ponašanje izrečene 1924. godine. Logika je sledeća: prva generacija migranata je za osnovni cilj imala da se održi u novoj sredini po cenu odricanja i patnje. Nove generacije nemaju to opterećenje i daleko im je vidljivije kako drugi ljudi demonstriraju bogatstvo na svakom koraku. Čak i ako žive bolje od svojih roditelja, pripadnici druge generacije moraju biti nezadovoljni jer nemaju ni deo onoga što imaju njihovi vršnjaci iz srednje i više klase (ovaj fenomen koji je Jock Young⁵¹ nazvao „relativna deprivacija“).⁵²

Sutherlandov i Mertonov učenik Albert Cohen,⁵³ koga u novijoj literaturi neki autori⁵⁴ smatraju jednim od najznačajnijih zastupnika teorije potkultura, obogatio je kriminologiju shvatanjem o uticaju potkultura na nastanak delinkventnog ponašanja. U doktorskoj disertaciji, koje je kasnije prerađena i objavljena kao monografija pod nazivom *Delinkventni dečaci-kultura ganga /1955/* Cohen detaljno prikazuje potkulture mladih iz (radničkih i ostalih) porodica koje se nalaze na dnu socijalne stratifikacije; bitna crta te potkulture je otpor njenih članova dominantnim društvenim normama koje promoviše srednja klasa, a pre svega njenom visokom vrednovanju školskog postignuća. Dečaci koji pripadaju ovoj potkulturi, naprotiv, odustaju od školovanja i odbacuju i ostala merila kojima srednja klasa vrednuje ponašanje mladih (e. 'middle-class measuring rod'). Neuspeh da se ostvare nametnuti ciljevi dovodi mlade u stanje frustracije koja dovodi do delinkventnog ponašanjabez obzira da li potiču iz radničkih porodica, ili su deca imigranata.⁵⁵

⁵⁰ E.Sutherland, D.Cressey, *Principles of Criminology*, Chicago, 1955., 92

⁵¹ J.Young, *The Exclusive Society*, London, 1999., 9

⁵² Nju treba razlikovati od „apsolutne deprivacije“ koja označava stanje u kome su ljudi lišeni elementarnih preduslova za opstanak.

⁵³ Kurs sociologije pratio je kod Metona i Talcotta Parsonsa, master studije je završio kod Sutherlanda.

⁵⁴ Među njima je i Mitchell Miller; M. Miller M., Cohen Albert –in: *Encyclopedia of Criminology*, Vol 1, New York 2005., 195

⁵⁵ Još neki autori bili su pod uticajem Sutherlanda i Mertona. Water Miller /1958/ ukazuje da zbog odsustva oca u porodicama iz nižih društvenih slojeva dečaci pristupaju maloletničkim gangovima jer je to način da izgrade identitet muškarca. Marvin Wolfgang i Franco Ferracuti govore o *potkulturi nasilja* koju karakterišu dve crte: njene pripadnike odlikuje to što mnogo više vrednuju čast, a znatno manje ljudski život od ljudi koji pripadaju dominantnoj kulturi. W. Miller, Lower class culture as generating milieu of gang delinquency, *Journal of Social Issues*, n° 3 1958.; M.Wolfgang, F.Ferracuti, *The Subculture of Violence*, London 1967. (deo ovog rada preveden je -u: Đ.Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 260 et seq.)

Na stavove Mertona i Cohena naslanjaju se Richard Cloward i Lloyd Ohlin u knjizi *Delinkvencija i mogućnost- teorija o gangovima delinkvenata* /1960/. Ako je, kako navodi Wayne Morrison⁵⁶, Cohen insistirao na univerzalnom cilju pojedinca da se obogati (simbol uspeha je novac), a Cohen na postizanju društvenog statusa – Cloward i Ohlin prave tipologiju mladih iz nižih društvenih slojeva tako što ih grupišu u četiri grupe prema tome da li žele da ostvare status pripadnika srednje klase (SPSK) i / ili bogatstvo (BTST). Da bi ova podela bila jasnija prikazaćemo je tabelarno

1) i SPSK i BTST	2) SPSK, ali ne BTST
3) BTST, ali ne SPSK	4) ni SPSK, ni BTST

Tabela 2.

Iako se delinkvencija javlja i u grupama (1) i (2), ipak je najviše zastupljena kod mladih iz grupe (3); oni iz poslednje (4) su namanje skloni problematičnom ponašanja, iako su izloženi stalnoj kritici pripadnika srednje klase zbog nedostatka ambicije. Iz ove podele nastala je i klasifikacija potkultura mladih koju daju Cloward i Ohlin (kriminalna, konfliktna i 'potkultura podvijenog repa'). Ovi autori naročito ističu da veliki značaj u ovakvom razmatranju etiologije kriminaliteta mladih imaju karakteristike sredine u kojoj žive jer ona određuje mogućnosti da se izvrši protivzakoniti akt i njegovu vrstu.⁵⁷ Zato Morrison učenje Clowarda i Ohlina naziva „teorija o različitim strukturnim mogućnostima“.⁵⁸

Teorija socijalnog interakcionizma i etiketiranja polazi od stava da je – ako ne bitnije, ono bar – isto tako važno koje delo je neko izvršio, kao i kako je društvo reagovalo na to ponašanje. Jedan od njenih osnivača – Edwin Lemert – u knjizi *Socijalna patologija* /1951/⁵⁹ bavio se i pitanjem nejednakog učešća različitih rasnih i etničkih grupa u vršenju krivičnih dela. On navodi podatke koji pokazuju da su stope hapšenja Crnaca nesrazmerno više od njihovog učešća u stanovništvu. Pozivajući se na jedan rad koji je napisao sa Judy Rosberg, on navodi da je stopa optuženih u Los Anđelesu u odnosu na 100.000 muškaraca bila:

⁵⁶ W.Morrison, *Theoretical Criminology- from modernity to post-modernism*, London 1995., 284

⁵⁷ To važi i za sredine u kojima žive imigranti i tu ideju razviće, kako ćemo videti kasnije, više autora.

⁵⁸ -e. *theory of differential opportunity structure*; W.Morrison, 285

⁵⁹ U kojoj objašnjava mehanizme postajanja devijantom (i prestupnikom) kroz proces pojačavanja u kome se u svakoj sledećoj fazi (prvu čini primarna devijacija – poslednju, sedmu, prihvatanje društvenog statusa devijanta odn. kriminalca) naizmenično povećava antidruštvenost učinica, odn. jača oštrina društvene reakcije.

Belci	- 248	Kinezi	- 201
Meksikanci	- 356	Japanci	- 101
Crnci	- 835	Filipinci	- 483
Jevreji	- 256	Indijanci	- 2.540

To što Crnci (posle Indijanaca) imaju najvišu stopu kriminaliteta Lemert tumači tvrdnjom da je objašnjenje o većoj vidljivosti dela koje vrše Crnci i većoj sklonosti organa reda da ih hapse i pravosuđa da ih osuđuje za izvršena dela. Ovde se, kako navodi, radi o pristrasnosti i predrasudama koje opredeljuju administraciju pravosuđa da učiniocima dela čijeg učinioca nisu otkrili traže u manjinskim grupama⁶⁰.

U pogledu kriminaliteta lica koja su rođena izvan SAD, ovaj autor navodi da je u kriminološkoj literaturi jedno od opštih mesta tvrdnja da ona imaju nižu stopu kriminaliteta od onih koji su rođeni u Americi. Takođe, da stopa kriminaliteta dece imigranata viša od one koja se beleži za vršnjake rođene u SAD. Na žalost, kaže Lemert rigorozna kontrola podataka ne potkrepljuje uvek navedene zaključke⁶¹. Ovde postoji i konceptualni metodološki problem – ovakva istraživanja često zanemaruju da su imigranti dominantno ljudi koji su u evropskim državama živeli na selu i da je poređenje njihovih stopa kriminaliteta sa svim starosedecima koji već žive u gradovima (u kojima su se doseljeni našli) problematičan zahvat. Jedino logično poređenje bilo bi kada bi se stopa kriminaliteta stranaca poredila sa stopom rođenih Amerikanaca koji su seoski način života zamenili gradskim.

Rasne i etničke grupe razlikuju se međusobno i po stopi lišavanja slobode, bilo da se radi o osudi na kaznu zatvora ili o pritvaranju. One takođe nejednako vrše pojedine vrste krivičnih dela. Tako se među licima rođenim u drugim zemljama po stopama kriminaliteta izdvajaju Italijani i Irci, pri čemu ovi prvi češće vrše krivična dela za koje se izriče kazna zatvora. Takođe, postoje dokazi da pojedinci iz prve i druge generacije imigranata Italijana, Iraca i (nešto manje) Jevreja učestvovali više od ostalih grupa u vršenju dela iz oblasti organizovanog kriminaliteta. Ovde se Lemert poziva na podatke koje su objavili Arthur Wood i John Waite, a odnose se na etničku pripadnost gangstera i reketaša u vreme Prihibicije u Čikagu: 85% bili su Italijani (poglavito sa Sicilije), 10% su bili Jevreji, a 5% Irci⁶².

⁶⁰ E. Lemert, *Social Pathology- A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behavior*, New York 1951., 289 (deo ovog rada preveden je -u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 336 et seq.)

⁶¹ E. Lemert, 290

⁶² A. Wood, J. Waite, J., *Crime and its Treatment*, New York 1941.

Januara 1961., Leonard Savitz u Filadelfiji pred Komisijom za međuljudske odnose iznosi rezultate svog višegodišnjeg istraživanja koje je naslovljeno sa *Delinkvencija i migracije* koje je kasnije objavljeno u knjizi *Sociologija kriminaliteta i delinkvencije*⁶³. Na početku, trebalo je odrediti operacionalne definicije oba ključna pojma: delinkventom je smatrao svakog maloletnika koji se u svojstvu optuženog pojavio pred Sudom za maloletnike (bez obzira da li je bio lišen slobode, da li je već imao kriminalni dosije i kako se ta krivična stvar okončala); migraciju radno definisao kao rođenje izvan gradske zone Filadelfije. Hipotetički okvir je, najkraće govoreći polazio od dva ključna stava: da na stope delinkvencije maloletnika utiču rasna / etnička pripadnost i da na tu stopu utiče dužina boravka u Gradu. Uz to, varijable su bile i kvalitet međuodnosa u zajednicama gde maloletnici žive i stepen (dez)organizacije tih sredina. Uzorak su činila 1.062 lica (od tog broja 84% su činili Crnci, 10% Belci, 5% Portorikanci), a kao jedna od varijabli korišćen je i podatak koliko godina su imala kada su se našla u Filadelfiji (raspon se kretao od 6-11 godina).

Ključni stavovi do kojih je Savitz došao su: uporedno gledano, maloletni Crni „došljaci“ bili su manje opterećeni delinkventnim ponašanjem od svojih vršnjaka iste rase koji su rođeni u Filadelfiji; što je boravak migranata u gradu bio kraći, i njihova stopa delinkventnosti je bila niža, što znači da za rizik od odavanja delinkventnom ponašanju ključno vreme izloženost rizicima života u velikom gradu. Ove rezultate Savitz komentariše vrlo detaljno i navodi moguće činioce koji objašnjavaju zašto maloletnici rođeni u Filadelfiji češće postaju delinkventi od „došljaka“ istog uzrasta, ali i zašto oni vrše teže delikte (provale, razbojništva, čak – ubistva). Kao jedno od tumačenja on navodi mogućnost da uticaj imaju sledeće činjenice: „došljaci će češće ostati neotkriveni jer nisu poznati organima koji se bave maloletnicima i njihovim potrebama; osim toga oni su manje od maloletnika „starosedelaca“ izloženi sistematskom diskriminatornom odnosu tih organa; najzad, moguće je da uticaj ostvaruje i to što su maloletnici imigranti, bar neko vreme, izolovani od delinkventnih vrednosti svojih vršnjaka rođenih u Filadelfiji.

Na kraju, Savitz izvodi ključni zaključak da „*migracija nema kriminogeni uticaj*“, što se ogleda ne samo u nižoj stopi delinkvencije kod maloletnika iz migrantskih porodica⁶⁴. Takođe, oni vrše lakše delikte, ređe potiču iz razbijenih porodica, manje su sklona skitničanju. Najzad, rezultati istraživanja su potvrdili da međuodnosi u zajednicama u kojima maloletnici žive i dezorganizovanost tih sredina ima uticaja na njihovo delinkventno ponašanje.

⁶³ L. Savitz, *Delinquency and migration –in: Sociology of Crime and Delinquency* (Wolfgang M., Savitz L., Johnston N., eds.), 2nd ed. New York 1970.

⁶⁴ L. Savitz, 479

I drugi kriminolozi su se bavili odnosom migracija i kriminaliteta. Među njima je i tvorac teorije suzdržavanja Walter Reckless. Istina, od autora koji je u tekstu u kome je inaugurisao tu svoju koncepciju izričito naglašavajući da se ona ne odnosi na „kriminalnu ili delinkventnu aktivnost ... plemena u Indiji ili vokaciju i zanate Cigana, porodice prosjaka i određene forme delinkventne supkulture i organizovanog kriminaliteta...” ne bi se očekivao da se bavi navedenim pitanjem⁶⁵. Međutim, u knjizi *Problem kriminaliteta* on objašnjava kako socijalna i dezorganizacija sredine⁶⁶ utiče na kriminalitet. On kaže

društva sa niskim kriminalitetom izgleda da su istovremeno relativno izolovana, sa niskom mobilnošću populacije, neznatnim promenama, sa stanovništvom koje pokazuje rasnu i kulturnu homogenost, sa niskom institucionalnom dezorganizacijom, minimalnom podelom na klase i socijalne grupe, sa jedinstvenim sistemom običajnih normi i snažnom kontrolom svojih članova. Sa druge strane, društva sa visokom stopom kršenja normi izgleda da su ona sa velikim brojem kontakata sa spoljnim svetom, čiji članovi manifestuju visok stepen mobilnosti, pokretljivost i sklonost promenama; ona su klasno i kulturno heterogena, podeljena po klasnom kriterijumu i sa mnoštvom specijalnosti. U njima se događa znatan broj sukoba normi ponašanja, a socijalna kontrola članova je slaba.

Brza promena lokalne zajednice iz stabilnog područja farmera u visokoindustrijalizovani region ili prelazak u novu sredinu ili u nove uslove proizvodnje stvara razumljiv kaos i demoralizaciju⁶⁷.

Jasno je da je se karakteristike ovo drugog tipa društva važe i za zajednice u kojima su smešteni imigranti u SAD.

Kasnije se javljaju i autori koji pokušavaju da revitalizuju ključne stavove koje su afirmisali Shaw i McKay. Tako Ruth Kornhauser ponovo skreće pažnju na dva ključna pojma u njihovoj teoriji - „društvena dezorganizacija“ i „potkultura“ – i konstatuje da oni, po njima, ostvaruju jednak uticaj⁶⁸. Za ovu autorku, poslednji stav je pogrešan i po njoj socijalna dezorganizacije je primarni uzrok delinkvencije. Ona tu tvrdnju nastavlja pišući o onome što naziva „kontrola zajednice“: siromašni, ljudi koji žive u rasno i etnički nehomogenim sredinama, koji se često kreću

⁶⁵ W.Reckless, A new theory of delinquency and crime, *Federal Probation*, n° 25 1961. (deo ovog rada preveden je -u: Đ.Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 300 et seq.)

⁶⁶ W.Reckless, *The Crime Problem*, New York 1955., 107. Usvaja definicije ovih pojava koje je dao William Thomas 1920. godine.

⁶⁷ W.Reckless (1955), 105-6

⁶⁸ R. Kornhauser, *Social Sources of Delinquency*, Chicago 1978.

iz mesta u mesto, nemaju mogućnost da uspostave i održavaju normalne društvene odnose i institucije koje bi im pomogle da normalno ostvare uobičajene aspiracije i ciljeve – takve sredine takođe se opterećene visokim stopama kriminaliteta i delinkvencije.

Slične stavove, kako navode Bernard i saradnici⁶⁹ zastupaju i Robert Bursik i Jim Webb⁷⁰ koji takođe ističu socijalnu dezorganizaciju zajednice kao primarnu za objašnjenje visokih stopa delinkvencije koje ih karakterišu. Oni su pokazali šta se sredinom prošlog veka dogodilo kada su Crnci pokušali da ponove ono što su pre njih učinile druge rasne i etničke grupe – da postepeno iz zone II pređu u zonu III. Taj njihov pokušaj doživio je snažno protivljenje Belaca, što je dovelo do skoro potpune socijalne dezorganizacije zajednica i visoke stope delinkvencije. Kada se populacija u zajednicama stabilizovala, navedena stopa u tim sredinama nije više odskakala u odnosu na druge.

Na ova gledišta naslanjaju se Rodney Stark /1982/ i Robert Sampson⁷¹. Prvi je nastavljajući, učenje o sukcesiji različitih grupa u životnom okruženju, postavio hipotezu da je visoka stopa kriminaliteta karakteristika određenih zajednica, nezavisno od pojedinaca koji ih nastanjuju. On je među 30 činilaca koji utiču na tu stopu (grupisao ih je u četiri celine) posebno izdvojio: gustinu naseljenosti; mešovitu namenu zemljišta (izmešane stambene, industrijske i građevine namenjene trgovanju u istom rejonu); stambenu mobilnost; i zapuštenost.

Robert Sampson je razvio *teoriju o kolektivnoj efikasnosti* u kojoj nastoji da objasni visoke stope kriminaliteta u pojedinim sredinama i tvrdi da siromaštvo, samo za sebe, nema takvo dejstvo, ali povezano sa rezidencijalnom mobilnošću, može uticati na porast stope nasilničkog kriminaliteta. Kao i kidanje prodičnih veza (oličeno u porastu stope razvoda i porastu broja familija bez oca) i prenaseljenost sredine. Tu je anonimnost obezbeđena, a mogućnost da se učestvuje u zajedničkim aktivnostima zajednice svedena na minimum. Rezultat je porast zločina i nasilja, on opet utiče na dodatno urušavanje zajednice i oni koji poštuju zakon nastoje da se odatle udalje što pre.⁷²

Kao i Shaw, i Sampson koristi pojam društvena dezorganizacija, ali mu daje drugačije značenje - kao nemogućnost date sredine da realizuje zajedničke vrednosti. Jedan od razloga vezan je za pojam „socijalni kapital“, odn. društvene mreže koje uključuju zajedništvo normi, vrednosti i shvatanja

⁶⁹ T.Bernard, J.Snipes, A.Gerould, 141 et. seq.

⁷⁰ R.Bursak, J.Webb, Community change and patterns of delinquency; *American Journal of Sociology*, n° 1, 1982.

⁷¹ R.Sampson, The community –in: *Crime* (Wilson J., Petersilia J. eds.), San Francisco, 1995

⁷² Ove stavove razrađuju kasnije u poznatom radu o „strategiji razbijenih prozora“ James Wilson i George Kellig – J.Wilson, G.Kellig, The police and neighborhood safety- broken windows, *Atlantic Monthly*, n° 3, 1982.; v. Đ. Ignjatović, *Kriminologija*, 12. izd., Beograd 2015., 158

zahvaljujući kojima se olakšava zajedničko delovanje i omogućava postizanje zajedničkih ciljeva.⁷³ Sampson ukazuje da u sredinama u kojima postoji mnoštvo društvenih odnosa među stanovnicima (gde je „socijalni kapital veći“) manje i zločina. U jednom kasnijem koautorskom radu, Sampson uvodi pojam „*kolektivna efikasnost*“ koji određuje kao sposobnost sredine da održava red na javnim površinama (ulicama i parkovima). Ona se demonstrira kada stanovnici određenog naselja preduzimaju sami određene aktivnosti kako bi živeli u sigurnoj sredini ili obraćanjem organima reda da organizuju program 'susedskog nadziranja'.⁷⁴ Ovakve aktivnosti moguće su samo ukoliko zajednicu krasi kohezija i uzajamno poverenje.⁷⁵

Najzad, u jednom radu koji je Sampson objavio sa saradnicima ukazuje na uticaj formalne socijalne kontrole na dezorganizaciju u jednoj socijalnoj sredini, posebno se osvrćući na uticaj zatvaranja prestupnika⁷⁶. Na prvi pogled izgleda da ono povećava stepen bezbednosti sredine dok se osuđenik nalazi na izdržavanju kazne. Ali kada se uzme u obzir da se takva lica najčešće vraćaju u sredinu iz koje su odvedena na izdržavanje kazne, Sampson i saradnici navode da istraživanja pokazuju kako kampanje zatvaranja lica ne vode smanjenju, već povećanju stope kriminaliteta u sredinama iz kojih potiču.⁷⁷

Jedan broj kriminologa je u kasnijim radovima govorio o uticaju migracija posredno, izlažući probleme uticaja urbanizacije i industrijalizacije na kriminalitet, dok su se drugi posebno koncentrisali na pojedine vrste kriminalnih aktivnosti koje se u literaturi povezuju sa statusom imigranta.

U prvu grupu spada na primer Gresham Sykes koji ukazuje da urbanizacija i industrijalizacija dovode do talasa migracije gde ljudi iz homogenih zajednica u kojima su okruženi rođacima i bliskim licima, pre svega u primarnim grupama, odlaze u metropole u kojima takve veze ne postoje i bivaju zamenjene površnim kontaktima karakterističnim za stanovnike gradova, a religiozne i druge organizacije u koje se stupa dobrovoljno gube uticaj⁷⁸. Takva temeljna promena vodi u dezorganizaciju sredine u kojoj oni žive, što rezultira devijantnim ponašanjem, uključujući i alkoholizam, samoubistva, zločin i delinkvenciju.

Taj stav ovaj autor ponavlja i u zaključku u kome naglašava da ukazuje na postojanje indicija da urbanizacija utiče na porast stopa

⁷³ -v. S.Tomanović, Socijalni kapital –in: *Sociološki rečnik* (Mimica A., Bogdanović M. eds.), Beograd 2007., 530

⁷⁴ -v. Đ. Ignjatović (2015), 151

⁷⁵ -v. T.Bernard, J.Snipes, A.Gerould, 144

⁷⁶ R.Sampson, J.Morehoff, T.Gennon-Rowley, Assessing neighborhood effect- social processes and new directions in research, *Annual Review of Sociology*, n° 1, 2002.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ G.Sykes, *Criminology*, New York 1978, 249

kriminaliteta, dok „povezanost migracija i porasta broja zločina traži dalja istraživanja“⁷⁹. Autor istovremeno ukazuje na to da su se već u to doba SAD srele sa problemom ilegalne imigracije iz Meksika sa Kariba i slaže sa sa autorima dvoje autora (John Huss i Melanie Wirken) koji su ove ilegalne imigracije nazvali „skrivenom populacionom bombom“⁸⁰.

Ova konstatacija dobar je predložak za izlaganje o jednoj drugoj pošasti u kojoj, kako se dugo mislilo, imigranti daju ključni pečat – radi se o organizovanom kriminalitetu. Već je Lemert, kako smo videli, ukazivao na rezultate istraživanja koja su pokazala natprosečno učešće nekih etničkih i rasnih grupa u organizovanim kriminalnim delatnostima. Ovakve stavove podržava i Donald Cressey koji je u svom čuvenom izveštaju u svojstvu šefa Predsedničke komisije za primenu zakona i administraciju pravosuđa (koji je pod naslovom *Aktivnosti i lokacija organizovanih kriminalaca* usvojen i pretočen u istoimenu dokument 1967. godine)⁸¹ podržao ideju o postojanju nacionalnog kriminalnog sindikata koji predstavlja opasnost za sveukupni „američki način života“. U tom i kasnijim radovima ovaj autor izjednačava organizovani kriminalitet sa italijanskom organizacijom pod nazivom ‘*Cosa Nostra*’, piramidalno uređenom po uzoru na kriminalne familije mafijaškog tipa sa Sicilije⁸². Ovakav stav podudara se načinom na koji je FBI želeo da u američkoj javnosti bude predstavljen organizovani kriminalitet.

Mnogo značajniji pristup pitanju odnosa etničke pripadnosti i organizovanog kriminaliteta imao je Francis Ianni, tvorac teorije jedne originalne teorije. U jednom radu, on zapaža da je više generacija etničkih grupa u Severnoj Americi povezano sa organizovanim kriminalitetom i to ga je navelo da objasni pojavu koju je nazvao „etnička sukcesija“ (e. *ethnic succession*)⁸³. Radi se o procesu u kome su jedna za drugom (sukcesivno) u Ameriku, u potrazi za boljim životom, dolazile različite etničke grupe, ali se taj cilj pokazao kao neostvariv jer njihovi članovi nisu raspolagali odgovarajućim osobinama (obrazovanje, dobro znanje jezika i obučenost za tražene poslove) koje su smatrane pretpostavkama za njegovo postizanje. U takvim slučajevima, učestvovanje u organizovanom kriminalitetu bio je grupno zasnovan odgovor na ovu neusklađenost ciljeva i sredstava za njihovo ostvarenje. Zato su u SAD prvo Irci, zatim Jevreji, pa Italijani i na kraju crnci bili dominantno uključeni u organizovani zločin. I obrnuto, kada su ove grupe obezbedile pristup legitimnim sredstvima koja omogućavaju željeni uspeh i kada su se, zahvaljujući tome

⁷⁹ G.Sykes, 610

⁸⁰ J.Huss, M. Wirken, *Illegal Immigration – The Hidden Population Bomb*, *Futurist*, n° 2, 1977.

⁸¹ Izveštaj je objavljen dve godine kasnije -v. President’s Commission ... /1967/

⁸² D. Cressey, *The national and local structures of organized crime –in: Delinquency, Crime and Social Process* (Cressey D., Ward D. eds.), New York 1969., 873

⁸³ F.Ianni, *Family Business*, New York 1972.

popete na društvenoj lestvici, njihovo učešće u organizovanom kriminalitetu je opalo⁸⁴.

Primer Iraca je u tom pogledu karakterističan. Oni su u XIX veku vladali kriminalnim podzemljem, da bi postepeno, početkom XX veka počeo njihov uspon na skali socijalne stratifikacije američkog društva. Time kao da su otvorili prostor za druge etničke grupe koje su ih nasledile u organizovanom kriminalitetu. Zato se dogodilo da u vreme uvođenja Prohibicije policijom dominiraju Irci, a podzemljem Jevreji i Italijani. Što se Jevreja tiče i među njima je bilo dosta gangstera koji su delovali uglavnom u Njujorku. Oni su na svoj način obeležili istoriju američkog organizovanog kriminaliteta s kraja XIX i početka XX veka, a neki od njih održali su se i kasnije.

Dugo vremena, sve negde do 80-tih godina XX veka ne samo u javnosti, nego i među kriminolozima, prevladavao je stav da u svetu organizovanog kriminaliteta glavnu ulogu imaju Italijani. Sve je počelo 1890. sa ubistvom lokalnog šefa policije u Nju Orleansu za koje je on izdišući optužio Italijane (“žabare”). To ubistvo ne samo da je dovelo do najmasovnijeg linčovanja koje su u SAD dogodilo posle Građanskog rata, nego je u medijima, ali i među mnogim kriminolozima stvorilo predstavu da je organizovani kriminalitet u Americi isto što i Mafija, mada je bilo jasno da postoji još niz drugih etničkih grupa koje se njime bave. U SAD se takva predstava o organizovanom kriminalitetu kao o “italijanskoj stvari” održala skoro 100 godina i pored ukazivanja da počiva na predrasudama i očito je antiitalijanski usmerena jer zanemaruje da najveći deo Italijana u Americi predstavlja časne građane.⁸⁵

Poslednjih decenija XX veka niz autora ukazuje da u kriminalnom podzemlju postoje i mnoge druge grupe osim pomenutih. Među prvim tekstovima koji su se bavili ovom pojavom je knjiga *Crna mafija* koju je takođe objavio Ianni⁸⁶. Po njemu, Crnci su izlazeći iz geta u kojima su do tada živeli, počeli (zajedno sa Portorikancima) da od Italo-Amerikanaca preuzimaju deo „poslova u kriminalnom podzemlju. Frank Hagan navodi argumente kojima je Ianni objašnjavao zašto je organizovani kriminalitet tako privlačan Crncima (i Portorikancima): - za njih, organizovani kriminalitet je drugo lice američkog biznisa; - na ovakva dela navodi ih siromaštvo i nemoć, kao i očekivanje da će ih vršenje ovakvih dela dovesti do cilja – bogatstva; - boravak u kaznenim ustanovama (u kojima su, naročito Crnci nesrazmerno zastupljeni) omogućava im da se lakše uključe u svet kriminalnog podzemlja.⁸⁷

⁸⁴ F.Hagan, *Political Crime- Ideology and Criminology*, Needham Heights 1987., 197 et seq.

⁸⁵ Kao primer može se navesti da je sve do pred kraj prošlog veka policija demonstrirala poseban oblik etničkog profilisanja – samo je Italijanima u dosije (bez obzira zbog kog krivičnog dela su privedeni) upisivala napomenu „OC“ (e. organized crime), odn. „organizovani zločin“ –v. Đ.Ignjatović, M.Škulić, *Organizovani kriminalitet*, 2 ed., Beograd 2012., 127

⁸⁶ F.Ianni, *Black Mafia*, New York 1974.

⁸⁷ F. Hagan, 198. Ovde Ianni na originalan način kombinuje stavove teorija o potkulturama, o učenju (kriminalnih veština - Sutherland) i o socijalnoj dezorganizaciji.

U jednom kasnijem delu Ianni ukazuje da je ulazak u svet kriminalnog podzemlja istovremeno i način da društvene grupe sa dna socijalne lestvice obezbede bolji kontakt sa nosiocima političke moći putem korumpiranja⁸⁸. U istoriji je poznato da su etničke grupe uspevale da pojačaju svoj uticaj u politici u istoj meri u kojoj i u kriminalitetu. Ove dve forme pokretljivosti uvek su povezane, zahvaljujući pre svega endemskoj korumpiranosti američkog političkog sistema.⁸⁹

U novije novije vreme, pored “Crne mafije” kojoj je Sean Griffin posvetio izvanredan rad koji je rezultat njegovog istraživanja u Filadelfiji, govori i o drugim, na etničkim osnovama stvorenim kriminalnim grupama kao delu organizovanog kriminaliteta u Americi.⁹⁰

Ova saznanja održavaju javnost u uverenju da u kriminalnom podzemlju dominiraju stranci, ubeđenju koje počiva na ksenofobiji i manipulisanju javnošću (organima reda odgovara da se širi mistika o sveprisutnim kriminalnim organizacijama sa kojima borba predstavlja neverovatno težak zadatak), mediji – iz komercijalnih razloga – prihvataju i šire takvo uverenje, bez obzira što većina kriminoloških istraživanja ne podržava tezu o povećanom učešću imigranta u kriminalnim delatnostima u SAD.

A onda se dogodio teroristički napad 11. septembra 2001. Od tada, SAD su objavile novi rat – “rat terorizmu” koji delom podrazumeva da su svi stranci potencijalni teroristi – naročito ako dolaze iz nekih zemalja ili delova sveta. U tom smislu u knjizi koju je simbolično nazvao *Žrtveni jarci 11. septembra- zločini mržnje i kriminalitet države* Michael Welch ističe da su američki imigracioni organi, zajedno sa FBI sprovedli specijalni program koji je obuhvatio ispitivanje 82.000 lica strane nacionalnosti koji borave na tlu SAD⁹¹. Imigracioni službenici su dobili instrukcije da takvim licima uteruju strah, a uz to ih dovedu u stanje da se osećaju posramljeno.

Pripadnici određenih rasnih i etničkih grupa smatrani su po definiciji opasnim po Ameriku, a brojni slučajevi protivzakonitog postupanja sa njima predmet su brojnih obraćanja organizacija za zaštitu ljudskih prava svetskoj

88 F.Ianni, Social banditry and a Black Mafia –in: *Crime and Society* (Oatman E. ed.), vol 3, New York 1979.

⁸⁹ Ili, kako je to formulisao Chambliss /1971/ „... korumpiranje pravno-političkih organizacija je kritični deo, žila kucavica kriminalnih udruženja. zato je izraz „proučavanje organizovanog kriminaliteta“ pogešan – to izučavanje trebalo bi da za predmet ima korupciju, birokratiju i moć“.

⁹⁰ S.Griffin, *Philadelphia's 'Black Mafia' - A Social and Political History*, Dodrecht 2003. Tako se pominju meksičke, kolumbijske, kubanske, kineske i japanske bande; „haičanska“ i “ruska mafija“. Kod većine ovih organizacija karakterističan je princip etničke pripadnosti članova i zadržavanje veze sa nekadašnjom zemljom porekla, što im daje međunarodni karakter.

⁹¹ M.Welch, *Scapegoats of September 11th- Hate Crimes & State Crimes in the War on Terror*, New Brunswick 2006., 79

javnosti.⁹² Dogodilo se ono što je Anthony Romero kratko okarakterisao sledećim rečima “rat protiv terorizma ubrzo se pretvorio u rat protiv imigranata”⁹³. Možda je još veći apsurd ono što navodi Geoffrey R. Skoll u knjizi simboličnog naziva *Evaluacija sistema krivične pravde u kapitalističkim zemljama*: penitencijarni system SAD beleži da većinu populacije smaštene u korekcione ustanove čine učinioci “delikata imigranata”⁹⁴. Ali, razmatranje navedenih činjenica spada u jedan drugi problem kojim se takođe bavi kriminologija ali ne spada u temu ovog rada – imigranti kao žrtve kriminalnih delatnosti.

4. Zaključna razmatranja

Prikaz razmišljanja o uticaju migracija na kriminalitet počinje u ovom radu od 20-ih godina prošlog veka kada se kriminologija u SAD emancipuje od evropskih uzora i sa začetnicima prve „prave američke teorije“ – Čikaške škole – počinje razvoj koji u periodu pred Drugi svetski rat rezultira dominacijom u svetskim razmerama. U radu su analizirani najznačajniji predstavnici ekološke, teorije potkultura, teorije učenja i njihovi naslednici u drugoj polovini XX veka. Njihovi radovi predstavljaju bogat inventar ideja koje mogu poslužiti razumevanju međudnosa horizontalne pokretljivosti velikih grupa ljudi iz jednog socio-kulturnog ambijenta u drugi i kriminaliteta. Sa druge strane, apsurd je svoje vrste to što se čini da na razmišljanja o uticaju migracija na kriminalitet, bar kada se radi o SAD, više utiču tradicionalne predrasude javnosti koje podgrevaju nosioci vlasti i njima odani mediji nego naučna istraživanja koja pokazuju da migracije, same za sebe nisu kriminogeni faktor.

Međutim, to ne znači da migranska kretanja, udružena sa drugim činiocima kakvi su dezorganizovana sredina u koju dolaze, porodični odnosi, uticaj kriminalnih potkultura i slični - ne mogu dovesti do kriminalnih dela. Ovo se naročito odnosi na maloletnike i pripadnike imigrantskih zajednica koji nastoje da ostvare uspeh u životu (obogate se) nelegitimnim sredstvima. Takvi se često opredeljuju za pristupanje grupama iz kriminalnog podzemlja i postaju deo organizovanog kriminaliteta. Možda je najbolje objašnjenje za to teorija o etničkoj sukcesiji koja se, kako se čini, može primeniti i na kriminalne aktivnosti pripadnika nižih društvenih klasa u drugim državama. Kao uostalom i

⁹² Poseban problem su uslovi u zavodima gde su imigranti smešteni. Karen Douglas nazvala ih je „Ameičkim gulazima“; K.Douglas, *American gulag: Inside U.S. immigration prisons*. Berkeley 2004.

⁹³ M. Welch, 100

⁹⁴ G.Skoll, *Contemporary Criminology and Criminal Justice Theory- Evaluating Justice Systems in Capitalist Societies*, New York 2009., 191

drugi teorijski pristupi čiju primenljivost u drugim sredinama treba evaluirati i razdvojiti one koji su ekskluzivno stvoreni da objasne situaciju karakterističnu za američku sredinu od onih koji bi mogli imati univerzalni značaj.

LITERATURA

- Abercrombie N., Hill S., Turner B., *Dictionary of Sociology*, Harmondsworth 1986.
- Bernard T., Snipes J., Gerould A., *Vold's Theoretical Criminology*, New York 2010.
- Bursak R., Webb J., Community change and patterns of delinquency; *American Journal of Sociology*, n° 1, 1982.
- Chambliss W., Vice, corruption, bureaucracy and power, *Wisconsin Law Review*, n° 1150, 1971.
- Cloward R., Ohlin L., *Delinquency and Opportunity- A Theory of Delinquent Gangs*, New York 1960. (deo ovog rada preveden je u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 287 et seq.)
- Cohen A., *Delinquent Boys- The Culture of Gang*, Glencoe 1955. (deo ovog rada preveden je u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 252 et seq.)
- Cressey D., The national and local structures of organized crime –in: *Delinquency, Crime and Social Process* (Cressey D., Ward D. eds.), New York 1969.
- Douglas K., *American gulag: Inside U.S. immigration prisons*. Berkeley 2004.
- Đurđev B., Migracije –in: *Sociološki rečnik* (Mimica A., Bogdanović M. eds.), Beograd 2007.
- Elliot M., Merrill F., *Social Disorganization*, 3rd ed., New York 1950.
- Gabbidon S., Greene H., *Race and Crime*, 2nd ed., Los Angeles 2009.
- Glueck E., Culture Conflict and Delinquency, *Mental Hygiene*, n° 1, 1937.
- Goff C., Sellin, Thorsten: Culture Conflict and Crime –in: *Encyclopedia of Criminological Theory* (Cullen F., Wilcox P., eds.), Los Angeles 2010.
- Greene H., Race and Crime –in: *Critical Issues in Crime and Justice: Thought, Policy and Practice* (Maguire M., Okada D., eds.), Los Angeles 2011.
- Griffin S., *Philadelphia's 'Black Mafia'- A Social and Political History*, Dodrecht 2003.
- Hagan F., *Political Crime- Ideology and Criminology*, Needham Heights, 1987.
- Huss J., Wirken M., Illegal Immigration – The Hidden Population Bomb, *Futurist*, n° 2, 1977.
- Ianni F., *Family Business*, New York 1972.
- Ianni F., *Black Mafia*, New York 1974.

- Ianni F., Social banditry and a Black Mafia –in: *Crime and Society* (Oatman E. ed.), vol 3, New York 1979.
- Ignjatović Đ., *Kriminologija*, 2. izd., Beograd 1992.
- Ignjatović Đ., *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009.
- Ignjatović Đ., *Kriminologija*, 12. izd., Beograd 2015.
- Ignjatović Đ., Škulić M., *Organizovani kriminalitet*, 2 ed., Beograd 2012.
- Kornhauser R., *Social Sources of Delinquency*, Chicago 1978.
- Lemert E., *Social Pathology- A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behavior*, New York 1951. (deo ovog rada preveden je u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 336 et seq.)
- Lilly R., Cullen F., Ball R., *Criminological Theory- Context and Consequences*, 4th ed., Thousand Oaks 2007.
- Lombroso C., *Criminal Man* (translation), Durham 2006.
- Madge H., *The Origins of Scientific Sociology*, New York 1962.
- Melossi D., *Crime, Punishment and Migration*, Los Angeles 2015.
- Mergen A., *Die Kriminologie*, München 1978.
- Merton R., Social structure and anomie, *American Sociological Review*, n° 3, 1938. (deo ovog rada preveden je u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 280 et seq.)
- Miller M., Cohen Albert –in: *Encyclopedia of Criminology*, Vol 1, New York 2005.
- Miller W., Lower class culture as generating milieu of gang delinquency, *Journal of Social Issues*, n° 3, 1958.
- Milutinović M., *Kriminologija*, Beograd 1990.
- Morrison W., *Theoretical Criminology- from modernity to post-modernism*, London 1995.
- Moses S., *Can Delinquency be Measured?* New York 1936.
- Park R., Burgess E., McKenzie R., *The City*, Chicago 1925.
- Pinatel J., Thorsten Sellin an the Principal Trends in Modern Criminology –in: *Crime and Culture –Essays in Honor of Thorsten Sellin* (Wolfgang M. ed.), New York 1968.
- *** President's Comission on Law Enforcement and Administration of Justice, Activities and location of organized criminals –in: *Delinquency, Crime and Social Process* (Cressey D., Ward D. eds.), New York 1969.
- Reckless W., *The Crime Problem*, New York 1955.
- Reckless W., A new theory of delinquency and crime, *Federal Probation*, n° 25, 1961. (deo ovog rada preveden je u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 300 et seq.)
- Ross H., Crime and the Native-Born Sons of European Immigrants, *Journal of Criminal Law and Criminology*, n° 2, 1937.
- Sampson R., The community –in: *Crime* (Wilson J., Petersilia J. eds.), San Francisco 1995.

- Sampson R., Morenoff J., Gennon-Rowley T., Assessing neighborhood effect-social processes and new directions in research, *Annual Review of Sociology*, n° 1, 2002.
- Savitz L., Delinquency and migration –in: *Sociology of Crime and Delinquency* (Wolfgang M., Savitz L., Johnston N., eds.), 2nd ed. New York 1970.
- Sellin T., *Culture Conflict and Crime*, New York 1938. (deo ovog rada preveden je u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 249 et seq.)
- Sellin T., Enrico Ferri –in: *Peoneers in Criminology* (Mennheim H. ed.), London 1960.
- Shaw C., McKey H., *Juvenile Delinquency and Urban Areas*, Chicago 1942. (deo ovog rada preveden je -u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 244 et seq.)
- Sinatti G., The Polish Peasant Revisited, *Sociologica*, n° 2, 2008.
- Skoll G., *Contemporary Criminology and Criminal Justice Theory- Evaluating Justice*
- *Systems in Capitalist Societies*, New York 2009.
- Smith W., *Americans in Process*, Ann Arbor 1927.
- Stack S., Suicide- A Decade Review of the Sociological Literature, *Deviant Behavior*, n° 4, 1982.
- Stoffler H., A Study of National and Cultural Defferences in Criminal Tendency, *Archives of Psychology*, n° May 1935.
- Sutherland E., *Criminology*, Philadelphia 1924.
- Sutherland E., *Principles of Criminology*, Philadelphia 1947. (deo ovog rada preveden je u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 277 et seq.)
- Sutherland E., Cressey D., *Principles of Criminology*, Chicago 1955.
- Sykes G., *Criminology*, New York 1978.
- Thomas W., Znaniecki F., *The Polish peasant in Europe and America: monograph of an immigrant group*, Vol V, Chicago 1920.
- Tierney J., *Criminology- Theory & Context*, London 1996.
- Tomanović S., Socijalni kapital –in: *Sociološki rečnik* (Mimica A., Bogdanović M. eds.), Beograd 2007.
- Young J., *The Exclusive Society*, London 1999.
- Welch M., *Scapegoats of September 11th- Hate Crimes & State Crimes in the War on error*, New Brunswick 2006.
- Wilson J., Kellig G., The police and neighborhood safety- broken windows, *Atlantic Monthly*, n° 3, 1982.
- Wolfgang M., Preface –in: *Crime and Culture –Essays in Honor of Thorsten Sellin* (Wolfgang M. ed.), New York 1968.
- Wolfgang M., Ferracuti F., *The Subculture of Violence*, London 1967. (deo ovog rada preveden je u: Đ. Ignjatović, *Teorije u kriminologiji*, Beograd 2009., 260 et seq.)
- Wood A., Waite J., *Crime and its Treatment*, New York 1941.

Prof. Djordje Ignjatovic Ph.D
Faculty of Law, University of Belgrade

MIGRATIONS AS CRIMINOLOGICAL PROBLEM: CRIME OF MIGRANTS – USA EXPERIENCE

Summary

Review of thoughts about influence of migrations (in this article migrations are defined as horizontal movements of large groups of people from one sociocultural environment into another) on crime begins in this paper with the origins of „the first real american theory“ – Chicago School and it ends in our time. The article analyzes the most important representatives of ecological theory, subcultural theory, social-learning theory as well as their successors in the second half of the 20th century. Their work encompasses an abundant inventory of ideas that could be used in comprehension of correlation between crime and migrations. On the other hand, it is absurd that it seems that thoughts of influence of migrations on crime, at least in the USA, are more influenced by traditional prejudices in the public encouraged by the representatives of the authority and to them loyal media, instead of the scientific research which show that migrations are not criminogenic factor.

However, this does not mean that migrant movements do not contribute, together with other factors (disorganized environment in which they come, family relationships, influence of criminal subcultures and groups) to criminal offences. This especially refers to juveniles and members of migrant communities that make efforts to succeed (enrich themselves) in life by illegitimate means. Those often decide to join groups from the criminal underworld and to become part of organized crime. Perhaps the best explanation offers the theory of ethnic succession, which could partially be applied on the crime of lower social classes in other countries.

Key words: migrations, crime, disorganization, cultural conflict, ethnic succession.